

Statens fastighetsverk
Box 2263
103 16 Stockholm

Beslut

Datum 2018-06-11
Dnr RAA-2018-1548

Skyddsbestämmelser för det statliga byggnadsminnet Tingstäde skans 1, Furubjärs 1:17, Gotlands kommun och län

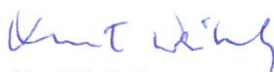
Riksantikvarieämbetet beslutar med stöd av 6 § förordningen (2013:558) om statliga byggnadsminnen att skyddsbestämmelser enligt här bifogade förslag ska gälla för Tingstäde skans 1.

Redogörelse för ärendet

Enligt beslut av regeringen 2018-03-15 är Tingstäde skans 1 skyddad som statligt byggnadsminne.

Ett förslag till skyddsbestämmelser remitterades 2018-04-03 till den förvaltande myndigheten Statens fastighetsverk som inte haft något att erinra mot förslaget.

Beslut i detta ärende har fattats av överantikvarien Knut Weibull efter föredragning av handläggaren Jan Karlsson. Även avdelningschefen Qaisar Mahmood och t.f. enhetschefen Solveig McKenzie har varit med om den slutliga handläggningen.

Knut Weibull

Jan Karlsson

Riksantikvarieämbetet
Storgatan 41
Box 5405
114 84 Stockholm
Tel 08-5191 8000
E-post registrator@raa.se
Hemsida www.raa.se
Org.nr 202100-1090
Plusgiro 599 94-4
Bankgiro 5052-3620

Bilaga:

Skyddsbestämmelser med bilaga

SWEDISH NATIONAL HERITAGE BOARD
RIKSANTIKVARIÉÄMBETET

Kopia till:

Länsstyrelsen i Gotlands län

Gotlands museum

Region Gotland

RAÄ/Bebyggelseregistret

Bilaga 1 RAÄ dnr RAÄ-2018-1548 2018-06-11

Skyddsbestämmelser för det statliga byggnadsminnet; Tingstäde skans 1, Furubjärs 1:17, Gotlands kommun och län

Det statliga byggnadsminnet Tingstäde skans 1 omfattar det område som avgränsats på bifogade situationsplan.

Skyddsbestämmelser

1. Skansen med utanverk ska vårdas och underhållas så att den inte förfaller. Vård- och underhållsarbeten ska utföras med material och metoder som är anpassade till anläggningens egenart.
2. Mark inom området får inte väsentligt ändras. Anläggningen ska hållas fri från tillkommande vegetation, röjning för skottfält ska göras i den utsträckning som behövs för att försvarsuppgiften ska kunna förstås. Pjäser, skyttevärn, stormhinder och andra försvarsanordningar som finns inom det avgränsade området ingår i byggnadsminnet.
3. Anläggningen får inte helt eller delvis rivas, raseras, igenfyllas eller på annat sätt förändras.
4. Anläggningen får inte ytterligare bebyggas. Andra åtgärder som förändrar anläggningens karaktär får inte göras.
5. Inne i skansen får ingrepp inte göras i bärande stomme och rumsindelning. Äldre fast inredning och teknisk utrustning ska bevaras. Invändiga ytskikt får inte tas bort, övermålas, övertäckas eller på annat sätt förändras. Även invändigt underhåll ska utföras med material och metoder som är anpassade till byggnadernas egenart och med sådan varsamhet att det kulturhistoriska värdet inte minskar.

Om det finns särskilda skäl får, enligt 7 § förordningen (2013:558) om statliga byggnadsminnen, byggnadsminnet ändras i strid mot skyddsbestämmelserna. Ansökan om tillstånd till sådan ändring lämnas på en särskild blankett till Riksantikvarieämbetet.

Begreppsförklaringar

Med *vård och underhåll av byggnader* avses åtgärder för skötsel som behövs för att vidmakthålla en byggnads tekniska egenskaper och utseende. Underhåll avser både arbeten som måste göras vid upprepade tillfällen och speciella åtgärder som ska hålla byggnaden i gott tekniskt skick. Till underhåll räknas inte åtgärder som tillför en byggnad nya egenskaper, till exempel en ny kulör. Exempel på underhållsåtgärder är: ommålning, putslagning, lagning av tak och utbyte av skadade delar, dock inte omläggning av alla takytor eller omputsning av hela byggnaden.

Med *material och metoder som är anpassade till byggnadernas egenart* avses material och metoder som ursprungligen användes när en byggnad eller byggnadsdel uppfördes. I de delar av byggnadsminnet där kulturhistoriskt relevanta material fortfarande används får dessa inte ersättas med andra material. Med metoder avses bland annat bearbetning av trä, framställning av fönsterglas och applicering av puts och färg.

Med *stomme* avses byggnadens konstruktiva/bärande delar såsom bjälklag, balkar, pelare, valv, takstolar, bärande ytterväggar och bärande innerväggar, murar, murstockar och grundkonstruktioner. Till *stomme* räknas inte de ytskikt som finns på bärande konstruktioner, till exempel putslager, färgskikt och golvmaterial.

Med *ytskikt* avses samtliga lager, även underliggande, av färg liksom obehandlade ytor.

Motivering

Hela Tingstäde fästning har ett mycket stort kulturhistoriskt värde. Anläggningen har likheter med Bodens fästning, fast i en mindre skala. Tingstäde är liksom Boden de enda landfästningarna som byggdes under 1900-talet. Anläggningen berättar om Gotlands försvarsstrategi under första delen av 1900-talet som bland annat skulle minska risken för ett angrepp på Visby. Skans 1 är mycket välbevarad och innehåller även äldre fast inredning och teknisk utrustning som berättar om hur anläggningen var tänkt att användas. Stenarbetena visar även prov på den gotländska hantverksskickligheten.

Kort historik och kulturhistorisk beskrivning

Fästningen anknyter funktionsmässigt till anläggningen Bulverket i Tingstäde träsk som anlades på 1000-talet. Tingstäde fästning anlades som repli- och förrådsplats samt till försvar av Gotlands största mobiliseringsplats. Med en besättning på 5 000 man skulle man hindra angrepp från fientliga trupper mot söder och Visby. Anläggningen, som är en gördelfästning, bestod av ett centralt fort (skans 1), fyra fältskansar med skyddsrum och ett par mellanverk samt fältbefästningar, förråd och förlägningslokaler förutom fem eldlednings- eller observationsvärn, tre skyddsrum, en kasematt och en krigstelefonväxel. Fästningens försvarsområde omfattade ett område med cirka sex kilometers omkrets.

De första medlen för befästningsbyggandet anslogs av 1902 års riksdag och 1904 inleddes byggnationerna. Enligt denna första plan omfattade fästningen fyra infanteriskansar och en artilleriskans med fyra 8,4 cm kanoner i pansartorn och ställningar för kulsprutor m/1900. Kostnaderna kom snabbt att överskridas. Vid 1905 års riksdag konstaterades att kostnaderna redan hade överskridit de ursprungliga med nära 70%.

1914 stod fästningen klar, men de flesta infanteriskansarna var ännu inte påbörjade. I samband med första världskrigets utbrott anvisade 1914 års urtima riksdag 774 000 kronor för färdigställandet av fästningen. De första trupperna som mobiliserades i samband med krigsutbrottet fick i uppgift att se till att fästningen färdigställdes med de andra skansarna och ett barackläger.

Skans 1 började byggas 1904 och stod helt klart 1914 som den första anläggningen i Tingstäde. Den byggdes av tuktad kalksten och betong. På grund av att det saknades berg, grävdes platsen ut och skansen byggdes i en grop i åsen. Hela skansen är cirka 100 x 100 meter stor och är en artilleri- och infanteriskans avsedd för 300 man, samt chef, stab, läkare och tross. Sex utfallsgångar förbinder skansens inre med löpgraven som sträcker sig runt hela anläggningen. I dem kunde soldaterna snabbt ta sig ut till sina eldställningar i löpgraven där det finns åtta kulsprutetorn och två observationstorn, samt en strålkastarbana. På kanten runt löpgraven fanns även infanterisköldar uppsatta som skydd för soldaterna.

Skansen bestyckades med fyra 8,4 cm kanoner av modell 1894 placerade i vridbara pansarkupoler med en skottvidd på sex kilometer, samt sex kulsprutor av modell 1900.

Runt varje skans fanns taggtrådshinder uppsatt i ett sinnrikt system, för att hindra att framryckning till skansen. Idag finns taggtråden endast kvar runt Skans 1, i övrigt har den tagits bort. På några ställen sitter järnstolpar med öglor kvar där man drog taggtråden.

Vid landsvägen intill fästningen låg dessutom stora cementblock som kunde forslas ner till vägen på räls och fungera som avspärningar för trafik förbi fästningen.

Fästningen hade spelat ut sin roll efter andra världskrigets slut, men användes fram till 1990-talet som centralförråd för speciellt ammunition och livsmedel samt vid övningar.

Statens Fastighetsverk övertog Skans 1 1994 och har rustat upp den. Skansen används idag för visningar. Förutom Skans 1 återstår ett stort antal försvarsanläggningar inom det stora område som fästningen omfattade.

 Gräns för statligt byggnadsminne

0 25 50 100 m

Karta: Riksantikvarieämbetet.
System: SWEREF 99 TM
Datum: 2011-01-04